

Krig, krise – og håb?

Rolf Holmboe

Rolf Holmboe har været Danmarks repræsentant i de palæstinensiske selvstyreområder siden 2005. Her fortæller han om sine oplevelser i et område af verden, hvor det altid kan blive værre

2005 var et håbets år for fred i Mellemøsten.

Yassir Arafat, der var blevet en hæmsko for en løsning af konflikten, døde under stadig uklarlagte omstændigheder i november 2004. Hamas gik samme efterår i det store og hele bort fra selvmordsbomber og engagerede sig i de palæstinensiske politiske processer.

Den Anden Intifada – også kaldet selvmordsbombe-intifadaen – ebbede langsomt ud i 2005. Den moderate Mahmoud Abbas kom til samme år og håbet om demokrati, fred og en palæstinensisk stat steg. Israel gennemførte i august 2005 en ensidig tilbagetrækning fra Gaza – den første fra det territorium, som blev besat i juni 1967. Jeg ankom til området samme dag, som tilbagetrækningen fandt sted – udsendt af Udenrigsministeriet for at lede Danmarks lille repræsentationskontor i de palæstinensiske områder. Kon-

flikten var ved at ebbe ud, demokratiet var for opadgående og perspektiverne for fred syntes forbedret. Forhåbningerne var store.

I begyndelsen af 2006 ændrede alt dette sig. Én begivenhed kom mere end noget andet til at kendetegne min tid på Vestbredden og i Gaza: parlamentsvalget i januar 2006. Det parlamentsvalg, der skulle have gjort det palæstinensiske selvstyre til én af de mest demokratiske regeringer styrer i Mellemøsten, satte med det samme demokratiet på prøve. Uventet, men alligevel ikke, vandt Hamas en jordskredssejr. En islamistisk bevægelse havde gennem de demokratiske processer opnået magten i et område af Mellemøsten, og det fyldte alle med usikkerhed. Det er den dag i dag efterdønningerne af det parlamentsvalg, der fastlåser situationen og som der arbejdes på at komme ud af.

Tre væsentlige processer voksede

frem som en funktion af parlamentsvalget. Konflikten mellem Fatah og Hamas, og i en bredere sammenhæng mellem det sekulære og det islamistiske, der har ført til en borgerkrig i Gaza i 2007 og til en fastlåst politisk skyttegravskrig siden. Konflikten mellem Israel og Hamas, som foreløbig har ført til en negativ spiral af sanktioner, økonomisk krise og to krige i Gaza i 2006 og 2008-9. Det tredje og eneste mere lovende element er den fornyede fredsproces, der startede i Annapolis i november 2007, men som undermineres af manglende fremskridt i den daglige situation.

Gaza – Hamas' højborg – blev i bogstaveligste forstand til *ground zero* for disse grundlæggende spændingsforhold og til en væsentlig hæmsko for fredsprocessen. Den negative spirals simple statistik er ikke lovende: siden 2006 har der været én krig i Gaza hvert år. Og det simple spørgsmål er nu – hvornår kommer den næste krig, og hvor bred bliver den, eller kan vi komme ud af denne negative spiral og komme tilbage på fredssporet?

Fatah og Hamas i konfrontation

Kort efter Hamas-regeringens tiltræden i marts 2006 voksede der en stigende spænding frem mellem Fatah, den gamle, regerende bevægelse, og Hamas, den nye, unge og dynamiske bevægelse, der havde vundet folkets gunst ved valget i januar

samme år. De Fatah-kontrollerede sikkerhedsstyrker nægtede at modtage ordrer fra Hamas-regeringen. I maj 2006 dannede Hamas en ny væbnet gruppe – den såkaldte *Executive Force* og sendte den på gaden i Gaza. Fra dag ét stod det klart, at denne styrke var noget mere veltrænet og disciplineret end de fleste af de 12 officielle sikkerhedsstyrker, som var upopulære i befolkningen og med et dårligt ry for overgreb på dissidenter.

Et tilfældigt møde med én af disse grupper efter først at være blevet beskudt af dem viste, at den kommanderende officer oprindeligt var trænet i den østtyske hær. Fra oktober 2006 til maj 2007 var der fem korte perioder med intense kampe mellem disse to grupperinger. Hamasstyrkerne blev bedre gang for gang, Fatah-styrkerne trak sig mere og mere ind bag murene under det stadig stigende pres – på trods af en væsentlig overlegenhed i antal og våben. Det sidste af disse sammenstød, i juni 2007, eskalerede til en egentlig borgerkrig.

Efter en periode med oprustning og forsøg på styrkelse af Fatah-styrkerne og i lyset af de stadig mere intense sammenstød tog Hamas en konkret beslutning om at iværksætte en forudlagt plan med henblik på at overtage kontrollen med Gaza. To dage senere faldt den sidste Fatah-bastion.

Fatahs fald i Gaza var den foreløbige kulmination på en dyb krise i

Fatah, som er en stærkt medvirkende årsag til Hamas' vækst. Fatah har ikke haft valg til sine ledende organer siden 1989. Gennemsnitsalderen i Fatahs ledende organer er omkring 65, hvilket står i skærende kontrast til et samfund med knap 50 pct. af befolkningen under 15. De successive Fatah-regeringer er blandt almindelige mennesker kendt for sine skyhøje lønninger og udbredte korrupsion. Den 'gamle garde' i Fatah hæger om sine privilegier og adgang til statens pengekasser. Fatahs mere dynamiske 'unge garde' bliver effektivt holdt fra magten.

Den person, der kunne redde Fatah, Marwan Barghouti fra den unge garde, og som ifølge meningsmålingerne står til at vinde et kommende præsidentvalg stort, holdes væk fra indflydelse af den gamle garde. Den gamle garde saboterer samtidig afholdelsen af den 6. partikongres i en kølig kalkule for at undgå nyvalg til Fatahs ledende organer for derved at kunne forblive ved magten på trods af upopularitet. Derved holdes den unge garde – som den eneste levedygtige konkurrent til Hamas – effektivt ude af det politiske spil.

Hamas behøver ikke engang føre valgkamp for at vinde ved næste valg; de kan blot læne sig tilbage og se det sekulære, nationalistiske parti Fatah begå politisk selvmord.

Kampen mellem Fatah og Hamas har en bredere betydning. Den afspejler også et regionalt modsætningsforhold mellem de udslukte se-

kulære og nationalistiske grupper, og de nye, dynamiske islamiske grupper. Mange i regionen vurderer 'det nationalistiske projekt' i Mellemøsten som fejlslagent. Hvad der skulle være socialisme for folket blev til små elites autokratiske centralisering af magt og rigdom, som bringer dem i stadig større afstand og modsætningsforhold til 'de brede masser', hvis socioøkonomiske situation ikke er forbedret.

Politisk Islam

Den første opposition mod disse autokratiske styre kom fra andre sekulære eliter og blev mange steder slået ned med hård hånd. Den sekulære oppositions manglende resultater var derved i sig selv med til at underminere sekulær politik.

Den anden opposition kommer fra de islamiske grupper, som på grund af den religiøse basis er meget sværere for de autokratiske styre at slå ned på. Det har ført til stigende spændinger mellem de regerende eliter og de brede islamiske bevægelser, som for eksempel de Muslimske Brødre, der står meget stærkt i Egypten, Jordan og Syrien og som Hamas er en del af.

'Politisk Islam' er derfor en betegnelse, der på mange måder dækker over den fremvoksende islamiske opposition mod de autokratiske styre. Hamas' valgsejr i 2006 var én af de første gange en islamisk bevægelse kom til magten på demokratisk

vis, og det satte nye aspirationer i gang i regionen. Hamas' magtovertagelse i Gaza i 2007 var første gang siden Iran 1979, at en islamisk bevægelse tog magten ved en revolution. Også det satte aspirationer i gang. Hizballahs og Hamas' relative succes i den væbnede kamp mod Israel i sommerkrigen i 2006 og Gaza-krigen i 2008-9 – ved at undgå et egentligt militært nederlag og ved at komme styrket ud af begge krige – gav disse aspirationer ny dynamik.

Der er forsoningsforhandlinger i gang i Cairo mellem Fatah og Hamas, men de er i skrivende stund ikke mundet ud i nogen aftale, men i marts indgav Fayyad-regeringen i Ramallah sin afskedsbegæring i forventning om, at den kommer. Det positive er, at begge parter har brug for forsoning for at overleve og for at komme ud af dødvandet.

Det er derimod mere usikkert, om alle er villige til at bakke ned fra de maksimalpositioner, der tidligere har bremset forsoning. Det er også usikkert, om parterne kan nå til et resultat, der vil være acceptabelt for det internationale samfund – også her vil det kræve en pragmatisk tilgang fra alles side. Mere end nogensinde afhænger udviklingen af situationen i Fatah. En reel fornyelse og udskiftning af Fatahs ledende organer kan ændre situationen. Frigivelse af den mest populære Fatah-leder, den nævnte Marwan Barghouti, der sidder i et israelsk fængsel, og hans indsættelse som ny leder af par-

tiet kan give Fatah mulighed for tage initiativet tilbage og igen udgøre en levedygtig politisk pol.

Hvis den gamle garde fortsætter sine forsøg på at sabotere generationsskiftet er situationen mere forudsigelig – et sammenbrud i Fatah og en cementering af Hamas' politiske dominans. Og modsætningsforholdet mellem Fatah og Hamas, mellem det sekulære og det islamske, har på mange måder en foregangsrolle og kan derfor inspirere udviklingen i den bredere region. Også i dette lys er der tale om et afgørende vadested.

Israel og Hamas i åben krig

Allerede i marts 2006, da Hamas dannede regering, steg spændingen mellem Israel og Hamas. Den såkaldte Mellemøst-kvartet bestående af USA, EU, Rusland og FN definerede tre principper, som den nye Hamas-regering skulle efterleve for at blive anerkendt af det internationale samfund: afsværgelse af voldsanvendelse, anerkendelse af Israel og respekt for PLO's tidligere indgåede aftaler. Det nægtede Hamas, og den blev med det samme underlagt israelske og internationale sanktioner.

Under dette pres fraveg Hamas igen den politiske kurs, som bevægelsen var slået ind på i 2004, og svarede igen med et væbnet angreb i juni 2006 på en israelsk militærpost ud for Gaza. Her blev soldaten Gilad

Shalit fanget, og om noget er han blevet symbolet for konflikten. Aktionen førte til den første Gaza-krig i juni 2006, der to uger senere trak den anden Libanon-krig med sig. En spiral af en stadig strammere blokade af Gaza og en stadig mere intens raketbeskydning fra Gaza mod Israel eskalerede konflikten i 2008. Det kulminerede foreløbigt i den anden, meget voldsommere og blodigere Gaza-krig i december 2008.

Det israelske pres fokuserede på sanktioner, der blev til en fuldstændig blokade i juni 2007, da Hamas tog magten i Gaza. Overgangene fra Israel til Gaza – Gazas livlinje – blev lukket ned for andet end de mest rudimentære humanitære forsyninger. Blokaden havde til gengæld ikke en væsentlig effekt på Hamas – en blomstrende og dynamisk tunnel-industri voksede frem ved grænsen mellem Gaza og Egypten, og Hamas var og er i stand til at styrke både sit sociale og politiske styre og væsentligt forbedre sin militære kapacitet. Taberne er de almindelige mennesker og de positive kræfter i Gaza, ikke mindst den dynamiske privatsektor.

Hvor under 10 pct. af Gazas befolkning før var afhængig af fødevarerhjelpe, nåede dette tal helt unødvendigt op på over 90 pct. efter den seneste Gaza-krig. Og det er det internationale samfund, der betaler dén regning. Af knap 4000 velfungerende produktive virksomheder i Gaza er der stort set ingen tilbage,

alt er lukket ned. Gazas økonomi centrerer nu om små forretninger, der sælger mad og de mest nødvendige ting, og en blomstrende uformel økonomi med benzin og cigaretter og selv dyr til Gazas zoologiske have, der finansieres af enorme solidaritetsbidrag fra den arabiske verden.

Hamas' pres fokuserede på kontinuerlige raketangreb med Qassam-raketter mod civile mål i Israel (der er tale om primitive, hjemmelavede raketter med en relativ kort rækkevidde og en begrænset sprængladning).

Krigens konsekvenser

Raketangrebene var ikke et mål i sig selv, men et middel i en politisk strategi for at tvinge både Israel og Fatah til en aftale, der kunne bringe Hamas tilbage på den politiske scene uden sanktioner. Da blokaden strammede til efter juni 2007, intensiverede Hamas raketkrigen. I vinteren 2008 var der en række stadig dybere og større israelske militæroperationer i Gaza for at standse raketterne; hver gang svarede Hamas igen med en kort, men intens raketkampagne, hvor antallet af raketter og granater mod Israel kom op på 100-150 om dagen. De væbnede sammenstød kunne ikke fortsætte uden at eskalere til en krig, og Israel og Hamas indgik da også med Egypten som mellemmand en våbenhvileaftale i juni 2008.

Våbenhvilen kunne ikke holde på længere sigt, fordi overgangene til Gaza ikke blev åbnet, ingen social og økonomisk normalisering fandt sted, og fordi der ikke var nogen forbedring i modsætningsforholdet mellem Israel og Hamas. Den 4. november 2008 – den dag Obama blev valgt til ny amerikansk præsident – brød våbenhvilen sammen efter den første større israelske militæroperation, hvorunder seks Hamas-militanter blev dræbt. Angrebet førte til en ny voldsspiral, og den 28. december kom det ventede angreb med de mest intense krigshandlinger i Gaza siden Seksdages-krigen i 1967. Krigen blev afsluttet den 18. januar – to dage før Obama trådte til som ny præsident.

Effekterne af krigen var markante. På det regionale plan har Gaza-krigen svækket Vestens status: der var afgrundsdybe forskelle i synet på krigen mellem Vesten og den arabiske verden og ikke mindst i de to verdens medier, hvilket har fremmet en folkelig opfattelse i Mellemøsten af et *Clash of Civilizations*. Gaza-krigen har svækket de 'moderate' arabiske regimer og har uddybet den intra-arabiske splittelse mellem dem og 'ekstremisterne' (særligt Syrien, Qatar og Iran).

Mere bekymrende er, at den har gjort afstanden mellem de arabiske regimer og deres befolkninger endnu større. Samlet er det derfor de moderate arabiske regimer, der er blandt de største tabere. På det pa-

læstinensiske plan har Gaza-krigen væsentligt styrket Hamas og svækket Fatah og PA. Som en politisk iagttagelse anførte det om Israels kamp i Gaza – "de skød sikkert mod Gaza, men de ramte Ramallah". Hamas overlevede med fuld kontrol over Gaza og med sine militære styrker minimalt ramt. Hamas blev set på den arabiske gade som sejrherre i krigen, og Hamas' status blev styrket. Endelig har Gazakrigen skabt en ny disillusion og usikkerhedssituation og medvirker til at fjerne tiltroen og opbakningen til fredsprocessen.

Alt afhænger af opfølgningen på krigen og af, hvordan Hamas engageres i den proces – bliver der tale om en bæredygtig start på en politisk proces, eller fortsætter konflikten med nye sammenstød og krige på den umiddelbare horisont? I skrivende stund er der ikke kommet nogen bæredygtig afslutning på krigen – der er ikke indgået en våbenhvile og fangeudvekslingsaftale mellem Israel og Hamas.

Det positive er, at Gaza-krigen synes at have fremmet opbakningen til parterne til at komme ud af konflikten, men spørgsmålet er, om de har viljen til at arbejde sig ned fra tidligere maksimalpositioner. Hvis Gaza-krigen fører til et paradigmeskift, der bryder de sidste 2½ års negative spiral med blokade og raketter, kan situationen muligvis vendes til noget mere positivt i forhold til afspænding, fredsproces og stabilise-

ring. På positivsiden kan Gaza-krigen siges at have skabt et nyt grundlag herfor, men det kræver vilje til nytænkning fra alle parter side.

Skrøbelig fredsproces

Åbningen for en ny fredsproces opstod, da Hamas tog magten i Gaza i juni 2007 og en ny regering blev indsat i Ramallah under den moderate politiker Salam Fayyad. En ambitiøs proces blev fastlagt. Fayyad-regeringen udviklede på rekordtid en tre-årig reform- og udviklingsplan (PRDP), der skulle opbygge kernen i en kommende palæstinensisk stat.

Med stærk amerikansk støtte blev en ny fredsproces stablet på benene, som blev lanceret i Annapolis i november 2007. EU tog teten i statsopbygningsprojektet, og i december blev den nye PRDP fremlagt på en stor donorkonference i Paris. Den nødvendige støtte til statsopbygningsprojektet blev i hvert fald i teorien sikret.

Banen var hermed kridtet op til at starte en ny, positiv proces, der kunne bringe situationen ud af dødvandet. Strategien blev kendt som den såkaldte 'West Bank First'-tilgang: skab markante forbedringer på Vestbredden og opnå en samlet fredsløsning, så et mere radikalt styre i Gaza på sigt må bryde sammen, fordi folk vil ud af dødvandet og nyde godt af den nye fred og fremgang. Af flere årsager var strategien fra starten urealistisk og kom ikke til at virke.

De egentlige fredsforhandlinger blev forsinket og startede i foråret 2008. Forhandlingsholdene blev på den palæstinensiske side ledet af Ahmad Qureia, den tidligere Fatah-premierminister, og på den israelske side af udenrigsminister Tzipi Livni. De centrale såkaldte *final status*-spørgsmål i de alt 14 komiteer i forhandlingerne er grænsedragning, Jerusalems status, flygtninge/retten til at vende tilbage, bosættelser og sikkerhed. Parallelt forhandlede den israelske forsvarsminister Ehud Barak med Fayyad om implementering af den såkaldte Køreplan for Fred fra 2002, der har til hensigt at skabe en sådan situation på Vestbredden, at en fredsaftale kan implementeres frem mod to stater, der lever side om side i fred og sikkerhed.

På spørgsmålet om grænsedragning forhandlede parterne om justeringer til 1967-grænsen med såkaldte *land swaps*, hvorved palæstenserne kompenseres for den jord, som et minimumsareal omkring de største israelske bosættelsesblokke optager til gengæld for at de kan forblive israelske.

Problemet er, hvilke bosættelser og hvor meget land omkring dem – det har nemlig betydning for sammenhængen i en palæstinensisk stat. En særlig udfordring er den såkaldte E1-blok omkring den største bosættelse, Ma'ale Adumim øst for Jerusalem, fordi den i realiteten skærer Vestbredden i to dele og derved hindrer et nyt Palæstinas territoriel-

le sammenhæng. Der blev øjensynligt forhandlet om løsninger, der vil muliggøre, at Østjerusalem bliver hovedstad i en palæstinensisk stat, men uden en ny opdeling af Jerusalem og med en særordning for Jerusalems gamle by.

På samme måde blev der forhandlet om en løsning på det palæstinensiske flygtningespørgsmål, der muliggør anerkendelse af flygtningesituationen sammenholdt med en begrænset tilbagevenden, men som for størstedelen er en kompensationsmekanisme for det tab, der er lidt.

Det er en væsentlig udfordring, at fremskridt i fredsprocessen ikke blev registreret, før forhandlingerne måtte indstilles. Kernen i forhandlingerne er, at parterne har aftalt, at intet er aftalt, før alt er aftalt. Problemet er, at parterne ikke nåede dertil i november 2008, før det amerikanske præsidentvalg stækkede den amerikanske rolle, og før en pludseligt opstået korruptionssag tvang israelske premierminister Olmert til at udskrive valg. Det eneste, som Mellemostkvarteren og FN's Sikkerhedsråd kunne konkludere i slutningen af 2008, var, at Annapolis-processen er en 'irreversibel vej frem mod tostats-løsningen'. Og så kom Gaza-krigen.

Dystre udsigter

Fredsprocessen gik i dvale, men måske mere end det. Spørgsmålet er, om den nye amerikanske admini-

stration kan få processen til at starte på samme sted, når en ny tostats-skeptisk israelsk regering under Bibi Netanyahu og en palæstinensisk forsoningsregering med eller uden Hamas træder til. Problemet er selvfølgelig, at det langtfra er sikkert, at de to parter kan tilslutte sig selv det – en tostats-løsning som mål for en fredsproces. Det stiller det internationale samfund og særligt Mellemostkvarteren over for en stor udfordring. Kvarteren vil have et troværdighedsproblem, hvis ikke parterne kan fastholdes på tostats-løsningen og Annapolis-processens resultater.

Det er en anden væsentlig, om ikke afgørende udfordring, at Køreplanen for Fred ikke fuldt implementeres. Den centrale palæstinensiske opgave under Køreplanen er at skabe sikkerhed på Vestbredden. Fayyad-regeringen har lagt stor vægt på at fjerne de palæstinensiske militser og våben fra gaden og genetablere ro og orden i de palæstinensiske byområder. Siden november 2007 har PA gennemført en række sikkerhedsoperationer med stor effekt – de tidligere urocentre såsom Nablus og Jenin er blevet til fredelige byer, hvor politiets autoritet ikke længere udfordres.

Det er en proces, der støttes både af EU's EUPOL COPPS-mission med henblik på udvikling af en effektiv og demokratisk civil politistyrke, og den amerikanske generalløjtnant Keith Daytons mission, der gennemfører træning af de palæsti-

nensiske nationale sikkerhedsstyrker. Selv om der er skabt større sikkerhed er det klart, at de forskellige militser ikke er fuldt afvæbnet og alle militante indsluset i civile aktiviteter; der er snarere tale om, at militserne for indeværende ikke selv er indstillet på at gennemføre militante operationer eller terroraktioner. Men det erkendes, at Fayyad-regeringen har arbejdet med at fjerne 'den militante infrastruktur' og helt særligt terror-infrastrukturen, det vil sige de grupper, som har eller kunne tænkes at stå bag ny terror i form af selvmordsbomber eller raketaffyringer.

De første grupper, der blev opløst var Fatahs egne al Aqsa-martyrbrigader. Senere er presset på Hamas og Islamisk Jihad på Vestbredden steget støt i 2008. Men i erkendelse af, at det vil være umuligt at gennemføre en decideret afvæbning af militserne, er hovedstrategien snarere at skabe en situation, hvor denne kapacitet ikke bruges. I både EU's og de amerikanske institutioner, der støtter opbygningen af en effektiv palæstinensisk sikkerhedssektor, erkendes det, at den eneste rigtige motiverende faktor for at fastholde denne udvikling er udsigten til en palæstinensisk stat.

Problemet er, at Israel ikke opfylder alle sine forpligtelser under køreplanen, og det underminerer i meget væsentlig grad både mulighederne for fredsprocessen og den palæstinensiske folkelige opbakning til

fredsprocessen. For den almindelige palæstinenser står situationen på jorden i skærende kontrast til fredsudmeldingerne i pressen. Israels militær gennemfører stadig et stort antal aktioner inden for de palæstinensiske områder, hvor de palæstinensiske sikkerhedsstyrker har ansvaret. FN-organisationen OCHA monitorerer, hvor mange barrierer, der befinder sig på Vestbredden, som for eksempel checkpoints eller vejspærringer. De nu i alt 630 barrierer er 50 flere end i forhold til den dag, Annapolis-processen startede i 2007 (og næsten 100 mere end da Hamas-regeringen havde magten på Vestbredden).

Det betyder væsentlige forsinkelser for den enkelte palæstinenser – ikke for at komme ind i Israel, men alene for at bevæge sig rundt på Vestbredden. Over 80 pct. af disse barrierer beskytter de mange bosættelser rundt omkring på Vestbredden. For at komme fra Jenin i nord til Ramallah på den centrale Vestbred skal en palæstinenser passere op til 12 checkpoints. Det betyder også, at økonomien på Vestbredden stækkes. På trods af store investeringer i økonomisk genopretning blev den palæstinensiske økonomiske vækst på Vestbredden i 2008 kun knap 2 pct., hvilket svarer til en per capita-stagnation på 1 pct. i lyset af befolkningstilvæksten på 3 pct..

Barriere-systemet på Vestbredden og de handelsbarrierer, det medfører, udlægges af blandt andet Ver-

densbanken som de væsentligste årsager til fortsat stagnation i den palæstinensiske økonomi. Andre meget synlige brud på køreplanen er den fortsatte udbygning af de israelske bosættelser og den fortsatte nedrivning af palæstinensiske huse på Vestbredden, særligt i Østjerusalem, under påskud af, at de mangler den byggetilladelse, som de i de fleste tilfælde ikke har en chance for at opnå. Fra 2007 til 2008 var der en stigning i nybyggede 'bosættelsesenheder' på 60 pct. og i nye byggeudbud på over 1500 pct.. I de første måneder er antallet af husnedrivninger også accelereret.

Både udbygningen og nedrivningerne er intensiveret siden fredsprocessen startede og igen efter Gaza-krigen. Mange palæstinensere ser simpelthen den fortsat negative udvikling i situationen på jorden som en indikation på, at Israel ikke mener det alvorligt med fredsprocessen.

Håb, krise eller krig?

Det bedste, der derved kan håbes på i begyndelsen af 2009, er at komme tilbage til situationen i begyndelsen af 2006. Det er ikke det største eftermæle, men kan efterlade sig efter fire års indsats midt i denne situation af krig, krise og lidt håb. Men situationen skal ud af det dødvande, der blev skabt af processerne efter parlamentsvalget i 2006, og der er

stadig tinder, der skal bestiges for de tre centrale parter Israel, Fatah og Hamas, før vi kommer derhen. Alle ved, der skal en ny politik til, men ingen ved rigtig hvilken.

Forsoningen mellem Fatah og Hamas skal tilvejebringes på en sådan måde, at en ny palæstinensisk regering er en partner for fred og tostats-løsningen. Våbenhvilen og fan-geudvekslingsaftalen mellem Israel og Hamas skal skabe en bæredygtig udvej ud af den lange Gazakrise og føre til en normalisering af det sociale og økonomiske liv i Gaza. Køreplansforpligtelserne skal implementeres fuldt ud – ellers er der simpelthen ikke noget grundlag for tostats-løsningen eller for fred i Mellem-østen. Endelig skal parterne holdes fast på at føre fredsprocessen til ende med samme tostats-løsning. Det kræver, at de internationale parter – især USA og EU – finder nye og mere sofistikerede instrumenter til at fastholde parterne på deres forpligtelser, sommetider med en stok, og konkret træde til og hjælpe dem dér, hvor de ikke selv evner at løse opgaven.

Håbet er der, men desværre også perspektivet til fortsat krise og krig!

Rolf Holmboe er diplomat og med hovedbase i Ramallah igennem de sidste knap fire år Danmarks repræsentant til det palæstinensiske selvstyre på Vestbredden og i Gaza.